

»Čudakinja« Branka Sušnik¹ in temelji paragvajске antropologije

MARILIN REHNFELDT

Pri pisanju prispevka² smo raziskovali v arhivu Etnografskega muzeja dr. Andrés Barbero (*Museo Etnográfico Dr. Andrés Barbero*) v Asunciónu, Paragvaj. Skušali smo namreč dognati, kakšne odnose je imela Branka Sušnik s paragvajsko intelektualno elito tistega časa; kaj je pomenilo dejstvo, da je bila mlada ženska, znanstvenica in tujka v družbi, ki v javni sferi ni bila pripravljena sprejeti ženske; zanimal nas je tudi

- 1 Leta 1953 je imela dr. Branislava Sušnik svoje prvo predavanje v Paragvaju z naslovom »Izvor ameriškega človeka« v paragvajskem Ateneju, stari in tradicionalni umetniški šoli, ki je bila ustanovljena leta 1883 in kjer se je zbirala večina takratnih paragvajskih intelektualcev, povečini moških. Dogodek je Branka Sušnik komentirala z zanjo značilnim slogom: »prisotni so me tako dobro razumeli, da so me nemudoma označili za 'čudakinjo'. Prav ta novi naziv je bil zagotovilo za mojo znanstveno sposobnost« (Debeljak 1958: 319–23).
- 2 Članek je za to publikacijo popravljen in razširjen. V prvotni obliki je bil objavljen v zborniku Rosane Guber (2018) in v reviji *Revista Suplemento Antropológico* (Rehnfeldt 2020). Delno je bil predstavljen še v Ljubljani na kongresu *Dr. Branka Sušnik in sodobniki – ambasadorji slovenske znanosti v Južni Ameriki*, Ljubljana, Cankarjev dom, 22. aprila 2021.

njen odnos do avtoritarnega vojaškega režima, ki se je ob njenem prihodu v Paragvaju ravno vzpostavljalo. Prav tako smo preučevali, kako so ti dejavniki vplivali na izvedbo njenih terenskih odprav med paragvajska staroselska ljudstva.

Fotografija 1: Dr. Branka Sušnik za svojo pisalno mizo v Etnografskem muzeju dr. Andrés Barbero (1956). Fotografski arhiv Etnografskega muzeja dr. Andrés Barbero (v nadaljevanju MEAB).

BRANKA SUŠNIK IN PARAGVAJSKA ANTROPOLOGIJA

Na paragvajskih univerzah ni mogoče študirati antropologije, z izjemo nekaj kratkih, nato tudi prekinjenih poskusov pred nekaj leti, ko so študij skušali uvesti na podiplomskem študiju. Antropologijo poučujejo kot enega od predmetov na študijskih programih, kot sta sociologija in zgodovina. Študij antropologije in antropološka produkcija v Paragvaju, ki so se ju lotevali tako domači kot tuji raziskovalci, nekateri so imeli akademsko izobrazbo, drugi so bili samouki,

sta bila povezana predvsem z dvema vodilnima institucijama, Etnografskim muzejem dr. Andrés Barbero in Centrom za antropološke študije na Katoliški univerzi (*Centro de Estudios Antropológicos de la Universidad Católica*).

Paragvajska antropologija se je vse od svojih začetkov posvetila dvema glavnima strujama: krepitvi tistega, kar je bilo razumljeno kot nacionalna identiteta mesticev, in študiju staroselskih kultur. Rojstvo antropologije je bilo tako kot v drugih državah Latinske Amerike tesno povezano z idejo izgradnje nacionalne identitete ali »izgradnje naroda« (Cardoso De Oliveira 1988; Peirano 1992; Malinowski 2008). V slednjem primeru je bil interes osredotočen na imaginarij mešane in dvojezične (kastiljščina-gvaranščina) nacije s poudarkom na prispevku idealizirane pretekle kulture in gvaranščine. Natalicio González, leta 1948 nekaj mesecev predsednik Republike Paragvaj in znan nacionalistični intelektualec, je v enem od svojih del zapisal: »Zame gvaranščina, domači jezik Paragvaja, v svojem bistvu nosi enak simbolizem kot naša zastava« (González 1958: 83).

V pismu, ki ga je julija 1958 Branka Sušnik naslovila na Paragvajsko znanstveno društvo (*Sociedad Científica del Paraguay*), je skušala člane prepričati o pomenu študija antropologije za Paragvaj in v ta namen je uporabila prav nacionalistični argument. Paragvaj, je zapisala, »[...] [njegov] nacionalno bistvo, družbeno bistvo in kulturno-zgodovinski razvoj vsebujejo številne tradicionalne elemente, ki jih lahko ustrezno ovrednotimo zgolj z objektivno in obsežno antropološko presojo«.³

Druga antropološka struja se je osredotočila na študij staroselskih kultur z močnim poudarkom na gvaranijski etnografiji, prav zaradi pomena, ki so ga pripisovali ljudstvu Gvarani v procesu mešanja s Španci. Ta struja je izpostavljala potrebo po »rešitvi, popisu in ohranitvi« zadnjih sledi »avtohtonih kultur« v državi. Pisma, dokumenti in poročila Branke Sušnik, ki jih hranijo v arhivih Muzeja Andrés Barbero, dokazujejo, da je imela svoje delo za zelo nujno, kajti večina staroselskih ljudstev je bila ali pred »izumrtjem«, pred »združitvijo z drugimi plemeni« ali v »hitrem procesu akulturacije«. Tako se je antropologinja desetletja posvečala etnografskemu in etnozgodovinskemu preučevanju paragvajskih staroselskih kultur in tehnični organizaciji ter obogatitvi etnografske in arheološke zbirke Muzeja Andrés Barbero. Izvedla je več kot dvanajst terenskih odprav med različnimi paragvajskimi staroselskimi ljudstvi.

---

3 Arhiv Etnografskega muzeja dr. Andrés Barbero (v nadaljevanju arhiv MEAB).

Branka Sušnik se je specializirala predvsem za etnozgodovino, etnologijo in lingvistiko, čeprav je izvedla tudi arheološka raziskovanja. Desetletja je zbirala etnografske informacije ter preučevala arhive in zbirke dokumentov v različnih državah. Prepoznan je bil tudi velik prispevek te neutrudne raziskovalke k zgodovini, etnozgodovini in arheologiji Gvaranijcev, saj je na izviren način revolucionirala diskurz o Gvaranijcih (Melia 1987: 68).

Fotografija 2: Dr. Branka Sušnik med terenskim delom v skrajno severnem departmaju Alto Paragvaj (Zahodna regija Paragvaja). 1956. Fotografski arhiv MEAB.

Kot je že bilo poudarjeno v analizah biografij drugih sodobnih antropologinj (Cole 2002), je bilo delo Branke Sušnik v Paragvaju močno pogojeno z družbenimi predstavami o vlogi spola, zlasti ženskega, ki so bile v njenem času prisotne v družbi, v kateri ji je bilo usojeno delovati. Njena vloga tujke in znanstvenice v državi s konzervativno kulturo, kot je bil Paragvaj sredi 20. stoletja, kjer je le 0,1 % žensk imelo univerzitetno izobrazbo, je bila vzrok številnim težavam, izključevanjem in marginalizacijam, zlasti pa je jasno zaznamovala smer njenega terenskega dela in pogoje, v katerih je delala.

Nekaj dni, preden je Branka Sušnik preminila, je lastnoročno zapisala naslednje besede o svojih prvih letih v Paragvaju: »Življenje v Paragvaju v tistih letih je bila zame nova izkušnja, kateri sem se le stežka prilagodila. V meni je prevladovala določena nagnjenost k socialni marginalizaciji« (Chase Sardi 1996b: 11).

Časopisni članki za časa njenega življenja in opisi njenega življenja, objavljeni po njeni smrti, so jo orisali kot samotarko, ki je živela v prevladujočem moškem svetu, priseljenko, skoraj eksotično, filologinjo, zgodovinariko, antropologinjo, univerzitetno profesorico in direktorico Etnografskega muzeja dr. Andrés Barbero:

[...] v družbi velikih misijonarjev, politikov in podobnih moških je bila tudi ena, ženska, ena sama ... v daljnem svetu je živela krhka ženska, ki je večino svojega življenja posvetila raziskovanju južnoameriških Indijancev. [...] na splošno so Branka Sušnik obravnavali kot nežensko ali brezspolno osebo in ji dovolili, da je sodelovala tudi v ritualih, ki so bili ženskim očem prepovedani. Običajno so bili sami šamani njeni največji prijatelji in informatorji (Puhar 1997).

Branka Sušnik se šali na račun vloge, ki jo je morala predstavljati, in se v komentarjih o terenskem delu pogosto opisuje kot *kuña kuimba'e*, tj. z gvaranskim izrazom za žensko-moškega, tudi nekoga, ki je živel v moškem svetu; pa tudi na račun tega, v kakšni igri je igrala vlogo, ki so jo od nje pričakovali. Njeni prijatelji so jo na splošno opisovali kot žensko »[...] močnega in agresivnega značaja ..., z izrazitim pogledom, ki je zavrtal vate«. Zanja so celo rekli, da »ni mogla govoriti, ne da bi ugriznila sogovorčevega duha« (Chase Sardi 1996a: 10).

Vse njeno življenje je bil Etnografski muzej dr. Andrés Barbero s svojo trdno arhitekturo z debelimi stenami, visokimi stropovi in dolgimi dvoranami, polnimi knjig, dokumentov in vitrin z arheološkimi zbirkami, njen dom:

Živela je v muzeju, v majhni sobi. Ves dan je pila čaj, kajti grela se je le z enim električnim grelnikom. Štirideset let je kosila v baru San Roque, le nekaj ulic od muzeja. Nenehno je kadila. Njeni sodelavci so menili, da je zanjo najznačilnejša poza, [...] ko v eni roki drži kemični svinčnik, s katerim je neutrudno pisala, v drugi pa cigareto. Vedno je – raztresena kot je bila – razmišljala, pisala ...⁴

Od leta 1961 je bila 24 let zadolžena za Katedro za ameriško antropologijo in paragvajsko etnologijo na Filozofski fakulteti Univerze v Asunciónu. Pozornost vzbuja dejstvo, da kljub akademskim dosežkom ni bila nikoli imenovana za redno profesorico. V osebnem arhivu lahko preberemo obvestila o podaljšanju pogodbe, ki ji jih je vsako leto poslala univerza. Šele leta 1984 je bila izvoljena za članico Paragvajске akademije za zgodovino (*Academia Paraguaya de la Historia*). Kljub neizmernemu prispevku k etnozgodovini paragvajskih staroselskih ljudstev je morala čakati 33 let:

Moje imenovanje je bilo malce nepričakovano in mnogo ljudi me je vprašalo, kako to, da moje dolgoletno delo na področju etnozgodovine ni zanimalo Akademije. V resnici bi morali vprašati njih, vendar pa je moje mnenje, da je imela do danes zgodovina v tej državi ideološki pridih ... in etnozgodovinski pogled je bil iz tega konteksta delno izključen. Zdi se, da zdaj člani Akademije menijo, da je zgodovina širša in da vanjo sodijo tudi moja dela (Rosato 1984: 7).

ŠOLANJE V EVROPI

Antropologinja Branka Jozefina Sušnik Prijatelj se je rodila 28. marca 1920 v Medvodah v Sloveniji. Očetu je bilo ime Jožef Sušnik, materi pa Karolina Prijatelj. Ko je 13. junija 1956 dobila paragvajsko državljanstvo, je prevzela ime Branka Susnik. O svojem rojstnem kraju se spominja: »Prihajam iz majhne dežele, Slovenije, bivše Jugoslavije, ki se je za svojo nacionalno identiteto stoletja borila zgolj z dvema orožjema: z življenjem, prežetim 'z neutrudljivim delom', ter s čustvi 'petja in poezije'« (Chase Sardi 1996b: 10).

Večino svojega otroštva in mladostniških let je preživela v okolici Ljubljane. Leta 1938 je končala klasično-humanistično gimnazijo v Ljubljani, nato pa zaključila univerzitetni študij prazgodovine in zgodovine na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Študij etnozgodovine, lingvistike in orientalistike je nadaljevala v Rimu in

4 'La otra face de Susnik.' *Suplemento Femenino. Última Hora*, 7. maja 1996. Mapa: Časopisni članki in osmrtnice BS. Arhiv MEAB.

na Dunaju. Prav historizem Dunajske šole, poznan tudi kot difuzionizem ali kulturnozgodovinska šola, je imel velik vpliv na njeno teoretsko izobrazbo (Oliveira 2003: 38). O študentskih letih se Branka Sušnik spominja:

Druga svetovna vojna, njen potek in konec, je pomenila začetek cikličnega konca »zaprte, podržavljene in dominantne civilizacije« ... Vrednota človeka ni bila v njegovi »človečnosti«, temveč v »uporabnem doprinosu« k zideologizirani družbi. Usoda te velike konceptualne spremembe življenja je zahtevala na tisoče človeških življenj in popolno uničenje velikih skupnosti različnega etničnega izvora. Jaz osebno sem bila del univerzitetne mladine ..., ki ... ni našla družbeno-humanističnih zgledov.

[...] V obdobju te tragične evropske krize sem se intelektualno izobrazila ... Univerzitetna študija v Rimu in na Dunaju sta bila heterogena, vedno v iskanju odgovora na nov koncept humanizma (Chase Sardi 1996b: 10).

O njenem življenju v Evropi vemo zelo malo. Njeni bližnji sodelavci trdijo, da je prispela v Ameriko, ker je bila od leta 1943, v obdobju druge svetovne vojne (1939–1945), politično preganjana. Del njene družine je bil umorjen, Sušnik pa je bila zaprta in poslana v zapor na grad v Ajdovščino. Leta 1945 ji je uspelo preko Avstrije pobegniti in na koncu je prispela v Italijo (Oliveira 2003: 30). V enem od redkih intervjujev, zelo je namreč nasprotovala dajanju intervjujev, še manj pa je bila pripravljena govoriti o svojem življenju v Evropi in o svoji družini, je dejala:

Po tragediji v nacističnih koncentracijskih taboriščih in komunističnih zaporih se mi je uspelo rešiti in se izkrcati na ameriških plažah Buenos Airesa. Obsedala me je ideja, da bi se ponovno intelektualno udeleževala in nadaljevala z iskanjem »humanizma« (Chase Sardi 1996b: 10).

V Genovi se je 26. marca 1947 vkrcala na ladjo skupaj s sonarodnjaki, ki so zapustili Evropo in v Argentino prispeli 27. aprila istega leta, »le s svojim znanjem, s številnimi zaključenimi študiji in nazivi ter z velikim upanjem, da bodo v Ameriki lahko delali« (Pusineri 1997: 4). Ni govorila špansko, zato se je tega jezika začela učiti že med čezatlantskim potovanjem in z učenjem nadaljevala v Buenos Airesu.

V Argentini se je srečevala z znanstveniki Univerze v La Plati (*Universidad de La Plata*) in Etnografskega muzeja Filozofske fakultete v Buenos Airesu. Ponudili so ji delo v Muzeju La Plata, vendar sta jo slovenska skupnost v Buenos Airesu in Katoliška cerkev s pomočjo

Papeških misijonskih družb priporočili škofiji v mestu Resistencia v argentinskem delu pokrajine Chaco, da bi delala na tem območju. Tako je decembra 1949 odpotovala v mesto Formosa, da bi kot laična misijonarka delovala med staroselci Toba v misijonu Laishi, ki je bil blizu mesta. V arhivu Etnografskega muzeja dr. Andrés Barbero hrani jo predstavitveno pismo tajnika škofije v Resistencii, naslovljeno na P. Antonia Pinoso, župnika v Laishiju:

[...] gospodična dr. Branka P. (sic) Sušnik, po rodu Jugoslovanka (Slovenka), se je ponudila za laično misijonsko delo z željo, da bi delovala v mejah tega okrožja, ker je tu kongregacija jugoslovanskih sester in ker se še posebej zanima za indijanske jezike.⁵

V misijonu Laishi je preučevala jezik toba; »ob učenju jezika ljudstva Toba je ponovno intelektualno zaživela. Zapiske v obliki rokopisa je shranila, dokler jih ni uporabila v Paragvaju v svojih jezikoslovnih razpravah, ko je bila med ljudstvom Emok-Toba. Rokopis je v letih 1962 in 1972 navajala kot *La lengua de los Tobas (Prov. de Formosa)* (Jezik ljudstva Toba iz Laishija (provinca Formosa)« (Pusineri 1997: 4).

Branka Sušnik je v Formosi bivala v hiši Šolskih sester sv. Frančiška Kristusa Kralja, ki so bile jugoslovansko-slovenskega rodu. Od tam je izvedla svoje raziskave v misijonu Laishi. Prek šolskih sester se je povezala z dr. Andresom Barberom iz Asuncióna in dobila priložnost priti v Paragvaj z namenom, da preuredi dokumentacijo in zbirke, ki jih je zapustil takrat že hudo bolan nemški znanstvenik Max Schmidt (1874–1950).

Andrés Barbero je bil eden prvih zdravnikov v Paragvaju, diplomiral je leta 1903. Bil je premožen, kar mu je omogočilo, da se je posvetil poučevanju, raziskovanju in dobroti. Ustanovil je Paragvajsko znanstveno društvo. Prispeval je tudi denar za prostore, v katerih danes delujejo institucije, ki jih je sam ustanovil: paragvajski Rdeči križ, Inštitut za rakave bolezni ter Šola za zdravstveno nego in babištvo. Ustanovil je tudi Indigenistično združenje Paragvaja (*Asociación Indigenista del Paraguay*), Paragvajski inštitut za zgodovinske raziskave (*Instituto Paraguayo de Investigaciones Históricas*), iz katerega je kasneje nastala Paragvajska akademija za zgodovino, ter Zgodovinski in etnografski muzej, danes Etnografski muzej dr. Andrés Barbero.

---

5 Pismo tajnika škofije v Resistencii Prudencia Figueirasa P. Antoniu Pinosi. Resistencia, 24. decembra 1949. Arhiv MEAB.

Fotografija 3: Dr. Branka Sušnik med ljudstvom Emok-Toba v kraju El Cerrito, Chaco, 1962. Fotografski arhiv MEAB.

Fotografija 4: Dr. Branka Sušnik z ženskami ljudstva Emok-Toba v kraju El Cerrito, Chaco, 1962. Fotografski arhiv MEAB.

Etnolog Max Schmidt je etnološke raziskave izvajal v Etnološkem muzeju v Berlinu, kjer je vodil sekcijo za Južno Ameriko. Kot vodja sekcije je redno potoval v brazilsko zvezno državo Mato Grosso, kjer je v letih 1901–1928 izvedel več arheoloških raziskovanj. Leta 1931 je prispel v Asunción, da bi sodeloval z Andrésom Barberom, ki je bil takrat predsednik Paragvajskega znanstvenega društva (Oliveira 2003: 17). Barbero je Schmidtu naložil sistematizacijo obstoječe etnografske zbirke v takratnem Etnografskem, zgodovinskem in naravoslovnem muzeju. V Paragvaju je Schmidt svoje terensko delo osredotočil na območje Chaca, kjer je zbral številne predmete materialne kulture in veliko let posvetil ustvarjanju pomembne zbirke gvaranijske keramike (Malinowski 2008: 56). V začetku leta 1950 je Schmidt že zelo bolehal za gobavostjo. Tako je Andrés Barbero Branko Sušnik povabil, naj se preseli v Paragvaj in nadaljuje delo nemškega znanstvenika.

PRIHOD V PARAGVAJ

V Paragvaj sem prispela po koncu grozot druge svetovne vojne in na začetku prevlade komunizma v državah Vzhodne Evrope. V Paragvaju sem našla mir preprostega življenja in priložnost za znanstveno delo, kar je bila zame intelektualna »oživitev«. To je moj velik dolg Paragvaju (Peña Gill 1990: 5).

Branka Sušnik je prispela v Asunción pri 31 letih, 15. marca 1951. Andrés Barbero in Max Schmidt sta preminula le nekaj mesecev drug za drugim. Tako sta sestri filantropa Barbera, Josefa in María Barbero, najeli Branko Sušnik, da bi reorganizirala zbirke in množico dokumentov, ki so samevali v muzeju. Plačo je prejemale za delo tajnice bolnišnice za rakave bolezni, za katero sta skrbeli sestri. Dopoldne je delala kot tajnica bolnišnice, popoldne pa se je posvečala svojim nalogam v muzeju. Dokler ni bila dokončana gradnja bodočega Muzeja Andrés Barbero, je prebivala v sobi paragvajskega Rdečega križa.

Severnoameriški učenjak Paul H. Lewis je Asunción tistega časa opisal takole:

Nedvomno je bilo paragvajsko glavno mesto Asunción z več kot 200.000 prebivalci največje mesto v državi. Kljub temu je bil ritem življenja v njem zaspan in primerljiv z ritmom v kakem tropskem oporišču. Razbrazden z ozkimi in senčnimi ulicami s pomarančevci leži na sedmih gričih in na vzhodni strani gleda na pristanišče. Stavbe, grajene v kolonialnem slogu, s tihimi notranjimi dvorišči so bile nizke in prebarvane z lesketajočimi se barvami (v Morínigo in Céspedes 1984: 227).

Finančna podpora sester Barbero, ki sta jo namenili Branki Sušnik, ji je omogočala življenje in delo v težkih razmerah, obenem pa možnost, da je do takratnega vladajočega paragvajskega političnega režima vzdrževala določeno distanco. Sestri Josefa in María Barbero sta bili učiteljici na učiteljskišči v Asunciónu. Po bratovi smrti sta ustanovili fundacijo La Piedad (*Fundación La Piedad*), ki je pod njunim vodstvom nadaljevala s financiranjem in podpiranjem številnih institucij, ki jih je ustanovil njun brat.

Prav zaradi zaupanja, ki sta mi ga sestri Josefa in Maria Barbero izkazali s skromno materialno podporo, vendar pa sta verjeli v moje sposobnosti, sem lahko po prihodu v Asunción postopoma duhovno »okrevala«. Ko je bila leta 1952 dokončana gradnja nove stavbe muzeja »Andrés Barbero« in nam je uspelo rešiti etnografske zbirke iz depoja, ki so bile po smrti prof. dr. Maxa Schmidta zanemarjene, sta mi sestri Barbero naložili vodenje in znanstveno reorganizacijo muzeja. Tako sem lahko začela svoje prvo terensko raziskovanje (Chase Sardi 1996b: 10–11).

Prvi prijatelji Branke Sušnik v Paragvaju so bili Maria in Josefa Barbero ter dr. Guillermo Tell Bertoni, takratni predsednik Paragvajskega znanstvenega društva. Bertoni je vzpostavil institucionalne stike, da ji je omogočil terensko delo v notranjosti Paragvaja in pridobil sredstva za plačilo njenih odprav. Po pomoč se je obrnil tako na Znanstveno društvo kot na različna ministrstva in državne službe ter na paragvajsko vojsko, da ji je izdala prepustnice in ji zagotovila zaščito pri njenem delu v notranjosti države.

Leta 1950 je Paragvaj štel 1.500.000 prebivalcev in bil revna država brez infrastrukture, odvisen od kmetijskega gospodarstva, ki je zagotavljalo le preživetje. Približno 1500 oseb so bili lastniki 85 % obdelovalne zemlje. Edino mesto, vredno tega imena, je bil Asunción, vendar moramo vedeti, da prestolnica države ni imela niti vodovoda. V tistem času so bila potovanja v notranjost države prava avantura. Potovanje po kopnem proti vzhodu je bilo mogoče le 100 km naprej od prestolnice, nato je bil le še pragozd (Farina 2010).

Celotno drugo polovico 20. stoletja je Paragvaj obvladovala diktatura generala Alfreda Stroessnerja. Na oblast se je povzpел leta 1954, ko je bila dežela pogreznjena v globoko anarhijo in je še vedno trpela za posledicami tragične državljanske vojne iz leta 1947. Stroessner je uvedel dolgo obdobje avtoritarne vlade, ki je trajala 35 let in poptetala najmanjše znake kritičnega mišljenja ali uporniške dejavnosti.

Večina intelektualnih in političnih voditeljev je bila v izgnanstvu. Tisti pa, ki so ostali v deželi, so naredili vse, da bi ostali neopazeni. Pripadniki milice vladne stranke so ponoči patroljirali po ulicah

Asunción in prijeli vsakega mimoidočega, ki mu ni uspelo dokazati članstva v edini dovoljeni stranki. Več kot dvesto tisoč ljudi, med njimi številni strokovnjaki in intelektualci, je emigriralo. Zakon o medijih je uzakonil cenzuro (Bosio 2008: 211).

Fotografija 5: Dr. Branka Sušnik s skupino paragvajskih vojakov na terenski odpravi med ljudstvom Čiripa-Gvarani leta 1958. Na zadnji strani fotografije je zapisala: »Kapitanka škornjev v škornjih, otopela zaradi *cumbaé-ria*.«⁶, 2. oktobra 1969. Fotografski arhiv MEAB.

Paragvaj v drugi polovici 20. stoletja je bil Paragvaj moških, »[...] dežela, na katero so gledali z moškimi očmi, potrebami in težnjami« (Barreto 2011: 17). Edini javni območji, namenjeni udeleževanju žensk, sta bila dobrodelnost in poučevanje. Obe dejavnosti sta bili razumljeni kot nadaljevanje domače sfere, razumljene kot prostor, kjer se izkušajo vrednote in lastnosti, lastne ženskam: »dobrodnele, predane, požrtvovalne, prijateljice, ustanoviteljice, pozorne na potrebe najrevnejših« (José Rodríguez-Alcalá, v: Barreto 2011: 122).

Za nekatere ženske, ki so si drznile izoblikovati »uporniški diskurz proti režimu«, sta bili pribežališči tudi slikarstvo in pripovedništvo. Kot pravi Barreto:

V teh ozkih mejah so se takrat lahko uresničevale [ženske] želje: nekatere so skušale spremeniti določene stvari v pravzaprav neobstoječem svobodnem prostoru; druge so plačale z življenjem, ker so poskušale izpeljati korenito spremembo; tretje so se predale in spet druge, žrtve strahu, onemele (2011: 262).

6 Izraz v kastiljščini in gvaranščini, ki pomeni moški svet. *Op. prev.* Celoten stavek je besedna igra, ki ima lahko več pomenov. Beseda »embotado« bi se lahko nanašala tudi na škornje (obkrožena s škornji, npr.).

V prvih letih delovanja se je morala Branka Sušnik soočiti z ravnodušnostjo in celo odkritim nasprotovanjem, ki so ga paragvajske elite izkazovale do njenega dela. V tistih letih je bilo zanimanje intelektualcev za antropologijo vezano predvsem na študij »gvaranijskega jezika in rase«, ki sta predstavljala temelj paragvajske nacionalne kulture. Paragvajski Atenej ter Akademija za gvaranijsko kulturo in jezik (*Academia de la Lengua y Cultura Guaraní*) sta bili instituciji, ki sta združevali izobražene in samouke moške, zainteresirane za izgradnjo in krepitev dvojezične mestiške paragvajske identitete, prežete z močnim nacionalističnim čustvom, ki ga je podpiral tudi nastajajoči vojaški režim. Prisotnost Branke Sušnik, mlade tujke z vsemi njenimi akademskimi naslovi, so nekateri videli kot grožnjo in vmešavanje.

Branka Sušnik je govorila, da se Paragvajec »[...] počuti 'uresničenega' v svoji nacionalni skupnosti, se pa sumničav zapira v svojo kulturno 'edinstvenost' nasproti zunanjemu svetu« (Peña Gill 1990: 5).

Ob spominjanju na prva leta v Paragvaju je poudarjala, kako malo podpore je prejela od intelektualne elite in uradnih ustanov. Šele ko je leta 1955 postala članica Paragvajskega znanstvenega društva, so se ji odprla vrata, da je lahko izvedla ambicioznejša terenska raziskovanja:

V prvih dneh bivanja v Paragvaju sem se morala naučiti nekaj »trpkih samostalnikov«, ... za usvajanje drugih »družabnih pridevnikov« pa nisem imela dovolj časa. Začela sem z glagoli, se pravi, z delom, kako se povezati z Indijanci. Začetki so bili precej zasebni, saj se nobena uradna institucija ni zares zanimala za to temo. Razlog za moje vztrajanje kljub nezainteresiranosti in včasih celo nasprotovanju paragvajskega okolja je v mojem prirojenem uporništvu do vsega, kar »bi morali« in »ne bi smeli« početi. Moj položaj se je izboljšal, ko so me izvolili za članico Komisije Paragvajskega znanstvenega društva ... Od takrat sem veliko lažje opravljala znanstveno delo (Debeljak 1958: 319–23).

Paragvajsko znanstveno društvo, partnerska ustanova Muzeja Andrés Barbero, ki ga prav tako financira fundacija La Piedad, je bila prva paragvajska institucija, ki je Branki Sušnik ponudila možnost daljšega terenskega dela v notranjosti Paragvaja. Takratni predsednik društva, dr. Guillermo Tell Bertoni, je bil njen mentor in zaščitnik. Bertoni je izhajal iz zelo znane paragvajske družine intelektualcev in znanstvenikov. Bil je botanik in pravnik, poleg tega je diplomiral iz agronomije in leta 1936 postal minister za kmetijstvo. Bil je redni

profesor geografije, dober poznavalec jezika gvarani ter ustanovni in doživljenjski član Akademije za gvaranski jezik in kulturo. Objavil je več del o geografiji, ekonomiji in lingvistiki. Bertoni je uporabil svoje zveze v vladnih organih, da je dobil potrebna dovoljenja, prepustnice in predvsem odobritev Stroessnerjevega režima, da je Branka Sušnik lahko delala v notranjosti države. Chaco je bil namreč vojaško ozemlje, zato je za potovanje na to območje potrebovala dovoljenje vojske.

RAZISKOVALNE ODPRAVE

Branka Sušnik se je izkazala zlasti z dolgoletnimi raziskavami na terenu. Odprave je načrtovala do najmanjše podrobnosti. Pred vsakim odhodom na študijsko pot je predstavila podroben načrt dela s cilji, načinom pridobivanja podatkov, časom trajanja terenskega dela, pričakovanimi rezultati in proračunom.

Pri obravnavanju njenega terenskega dela smo se odločili, da se osredotočimo na prva leta njenega raziskovanja (1956–1960), ker takratne odprave, v skladu z analiziranim arhivskim gradivom, najbolj ponazarjajo njen način dela. Trajale so od štiri do šest mesecev, finančno jih je podpirala fundacija La Piedad, potekale pa so pod pokroviteljstvom Paragvajskega znanstvenega društva in ministrstva za notranje zadeve. Kljub temu, da ji je vojska nudila logistično podporo, o vmešavanju vojske v njeno terensko delo nismo našli nobenega poročila. Komentarji Branke Sušnik o vojaki, ki so jo spremljali, se na splošno nanašajo na njihovo slabo poznavanje terena ali na nepripravljenost, da bi prodrli globlje na negostoljubna območja. Sčasoma se je prisotnost vojakov zmanjšala in zamenjali so jih katoliški in protestantski misijonarji, s katerimi je Sušnik vzpostavila dober odnos.

Seznam raziskovalnih odprav, ki ga navajamo v nadaljevanju, tvori del njenega življenjepisa:

1. Etnolingvistična raziskava med Maki v koloniji Bartolomé de las Casas (provinca Formosa, Argentina), Chaco, 1951/1952, pod okriljem Indigenističnega društva Paragvajca.
2. Etnolingvistična raziskava med Čulupijci ob reki Pilcomayo v paragvajskem Chacu, leta 1952. Odobrilo jo je ministrstvo za notranje zadeve.
3. Etnolingvistična raziskava med ljudstvom Enlet-Lengva v osrednjem Chacu med letoma 1953 in 1954. Odobrilo jo je ministrstvo za notranje zadeve.

4. Znanstvena odprava v Severni Chaco med Čamakoki-Mori leta 1956 pod pokroviteljstvom Paragvajskega znanstvenega društva in fundacije La Piedad.
5. Arheološka raziskava na območju departmaja Alto Paraguay, Puerto 14. de Mayo, 1956, pod pokroviteljstvom Paragvajskega znanstvenega društva in fundacije La Piedad.
6. Raziskovalna odprava med Čiripa-Gvaranijci, 1958. Naloga Muzeja in fundacije La Piedad.
7. Raziskovalna odprava k Ače-Gvajakijcem v Arroyo Moroti, San Juan Nepomuco, 1960. Naloga Muzeja in fundacije La Piedad.
8. Etnolingvistična raziskava med Sanapani v Chacu, 1962. Naloga Muzeja in fundacije La Piedad, pod okriljem Filozofske fakultete Univerze v Asunciónu.
9. Raziskovalna odprava k skupini Emok-Toba, 1962. Naloga Muzeja in fundacije La Piedad.
10. Raziskovalna odprava k ljudstvu Ajoreo-Moro v salezijanskem misijonu Fortín Batista, Severni Chaco, 1963. Naloga Muzeja in fundacije La Piedad, pod okriljem Filozofske fakultete Univerze v Asunciónu.
11. Arheološka raziskava na območju Paraguarí in Altos (Gvaranijci) med letoma 1965 in 1968. Naloga Muzeja in fundacije La Piedad.
12. Arheološka raziskava v Riacho Alegre. Keramika Gvana-Mbaja, Alto Paraguay, Chaco, 1966. Naloga Muzeja in fundacije La Piedad.
13. Raziskovalna odprava o akulturaciji Čamakokov v departmaju Alto Paraguay, Bahía Negra, 1968/69. Naloga Muzeja in fundacije La Piedad.
14. Pregled arheoloških najdb na območju kraja Hohenau, 1970. Naloga Muzeja in fundacije La Piedad.
15. Etnolingvistična odprava med Lengva-Enlet Maskoj, anglikanski misijon Maktlawaiya, 1976. Naloga Muzeja in fundacije La Piedad.
16. Arheološka raziskava v Puerto 14 de Mayo, departma Alto Paraguay, 1990. Naloga Muzeja in fundacije La Piedad.
17. Potovanje za zbiranje gvaranijskega arheološkega gradiva na območju reke Jejuí-San Pedro de Ycuamandiyú, 1992. Naloga Muzeja in fundacije La Piedad.⁷

Branka Sušnik je leta 1956, nekaj let po prihodu v Paragvaj, članom Rotary Cluba predstavila predlog, katerega pokrovitelj je bilo Paragvajsko znanstveno društvo, izvedbo raziskovalne odprave na sever Chaca. Predlagala je, da bi raziskovala širok pas na obeh straneh današnje paragvajsko-bolivijske meje z namenom »prepoznavanja/pri-znanja preživelih plemen družine Zamukov, ki so bila še iz prazgodovinskih časov gospodarji zemlje [v Severnem Chacu]« (Sušnik 1956: 3–4).

V svoji predstavitvi je naša avtorica dolgo govorila o etnozgodovini staroselskih ljudstev Severnega Chaca, o svojih odnosih z jezuitskimi misijoni Chiquitos, o migracijah in razselitvah različnih etnij, o bojih s paragvajskimi in bolivijskimi naseljenci in o takrat pred kratkim odkritih znakih, vrezanih v drevesa, ki so jih fotografirali vojaki s tega območja:

Znaki kažejo nekatere podobnosti z dekoracijami Moho-Aravak, vendar nimam podatka, ali so ti znaki nedavni ali ne. Informacije vojakov pravijo, da jim tam ni uspelo napeljati telefonskih linij, ker ta banda ... poreže vse žice in jih odnese. Zdi se, da jim je enako všeč katerikoli predmet iz železa ali preproste pločevine (Sušnik 1956: 5).

Po besedah Branke Sušnik je bil cilj njenega etnografskega raziskovanja osredotočen na študij odnosov med različnimi ljudstvi Zamukov in na totemsko družbeno organizacijo Čamakokov:

Predvidevamo, da med Čamakoki obstaja 14 totemov, ki nosijo imena živali: želva, tiger itd. Implicitno sta prepovedana uživanje mesa in uporaba kože teh živali. Prav tako je treba sklepati zakonske zveze z upoštevanjem skladnosti med reprezentativnimi totemi. Vendar čeprav je režim teh reprezentacij zakonskih zvez skoraj povsem nepoznan, predvidevamo, da se nekatere med seboj izključujejo ... Totemska družbena organizacija v Južni Ameriki ni pogosta, zato so Čamakoki redek primer prepovedanih zvez (Sušnik 1956: 8–9).

Po teh razmislekih je Branka Sušnik prosila za podporo za šestmesečno potovanje na sever Chaca, v kraj Puerto Guaraní na reki Paragvaj, ker je izvedela, da je pred 50 leti italijanski antropolog, fotograf, slikar in raziskovalec Guido Boggiani tam vzpostavil stik z ljudstvom Zamuko, brazilski etnolog Herbert Baldus pa ga je leta 1924 obiskal za dva tedna:

Raziskovanje teh plemen ponuja široko delovno področje, težava bo, kako z njimi stopiti v stik ... No, tudi raziskovalec potrebuje kanček sreče, pa čeprav znanstveno vnaprej predvidi vse možnosti. To malo, kar

o njih vemo danes, nam ne pove nič o njihovi dejanski kulturi, še manj pa nam omogoča, da bi jih preučevali primerjalno (Sušnik 1956: 7).

S svojim posebnim smislom za humor je Branka Sušnik predavanje zaključila z naslednjimi besedami: »No, menim, da moram kar pričeti z delom in po enem letu bom skušala predstaviti rezultate te odprave, seveda, se razume, če se vrnem živa in ne kot *Pora*«⁸ (Sušnik 1956: 11).

Načrtovanje te prve dolge odprave je zahtevalo več mesecev trdega dela, pri katerem je naletela na številne nevšečnosti. Morala je pridobiti dovoljenje paragvajske vojske ter osnovno finančno pomoč za šestmesečno odpravo za nakup živil, šotorov in zdravil; od vojske je morala pridobiti orožje in strelivo, predvsem pa je morala doseči, da fundacija La Piedad pristane na nakup osnovne raziskovalne opreme, kot sta snemalnik in fotografski aparat.⁹

V arhivih Etnografskega muzeja dr. Andrés Barbero naletimo na številne mape, polne pisem s prošnjami za podporo, naslovljenih na različna ministrstva: prošnje za prepustnice, prošnje, naslovljene na vojaško upravo za potrebno logistično podporo, na Paragvajsko znanstveno društvo za finančno podporo itd. Pisma je napisal pokrovitelj njenega dela Guillermo Tell Bertoni, predsednik Paragvajskega znanstvenega društva. Odgovori so bili največkrat negativni ali so vzbujali le malo upanja na kakršnokoli pomoč.

V tistih časih trde Stroessnerjeve diktature je bilo treba za vsako dejavnost, tudi za znanstveno (morda pa bi morali reči predvsem za znanstveno), pridobiti dovoljenje in podporo režima. Guillermo T. Bertoni je uporabil ves svoj diplomatski talent, da je vojsko prepričal o koristih odprave in znanstveni sposobnosti Branke Sušnik:

[...] v kratkem se bo odpravila na znanstveno odpravo pod pokroviteljstvom Paragvajskega znanstvenega društva na skrajni sever paragvajskega Chaca Boreal ... Poglavitni namen raziskovanja je vzpostavitev prijateljskih stikov z barbarskimi indijanskimi plemeni, ki živijo na tem področju.¹⁰

Guillermo Bertoni in Branka Sušnik sta vztrajala, da se je treba odpraviti čim prej, še pred sušnim poletnim obdobjem. Direktorja

---

8 *Pora* v gvaranščini pomeni duh.

9 Mapa: Študijske odprave Etnografskega muzeja Andrés Barbero. Arhiv MEAB.

10 Pismo predsednika Paragvajskega znanstvenega društva Guillermo Tella Bertonija apostolskemu nunciju dr. Luisu Punzolu. Asunción, 21. 6. 1956. Mapa: Študijske odprave Etnografskega muzeja Andrés Barbero. Arhiv MEAB.

vojaške intendantske službe sta zaprosila za naslednje potrebščine: 540 porcij živil, 5 vreč za vodo, 5 vreč za obleke, 3 platnene komarnike, 3 pare čevljev, 3 usnjene ali platnene gamaše, 3 kompletna sedla in šest oddej na izposojno, nato bodo opremo vrnili.¹¹

Po mesecih pogajanj je 24. julija 1956 poveljnik generalštaba paragvajske vojske, takrat strah vzbujajoči polkovnik Carmelo Piñeiro Zarza, Branki Sušnik izdal dovoljenje za »znanstveno odpravo« in potovanje:

Po reki preko pristanišča Puerto Guaraní do pristanišča Pto. Bahía Negra, nato bodo šli v notranjost paragvajskega Chaca. Obiskala bo Ingavi, Cerro San Miguel in druga mesta v notranjosti Chaca. Spremljali jo bodo (3) vojaki. Ima dovoljenje za nošenje orožja, ki ga je izdalo ministrstvo za notranje zadeve.¹²

Predvideno je bilo, da jo bosta na potovanju spremljala tudi duhovnik Pedro Dotto in italijanski naravoslovec dr. Lucio Tarsia. Vendar je 5. septembra 1956 potovala sama na ladji do departmaja Alto Paragvaj. Spremljevalca sta se ji pridružila po nekaj tednih. Po treh mesecih, novembra 1956, je Branka Sušnik Bertoniju napisala pismo o stanju odprave:

Največja težava odprave so transportne živali, ki pa so najbolj nepogrešljive. Vse obljube ministrstva iz Asuncióna so ostale le pri lepih besedah, zato vas prosim, da se v Asunciónu povežete s poveljnikom armade, ki naj ukaže, da nam priskrbijo vsaj nekaj živali ... Mora pa biti ukaz, v nasprotnem primeru je tu na severu vsak govedorejec svoja avtoriteta.¹³

Ježila se je, češ da hočejo vojaki voditi njeno odpravo in odločati, po katerih poteh bodo potovali. Motilo jo je tudi, da večina vojakov ni nič vedela o notranjosti Chaca:

[...] odprava bo neuspešna, ker je vedenje, kje je pitna voda, ključnega pomena za naša življenja. Tem ljudem moram ubiti v glavo, da je treba prodirati preko Bahíe Negre v notranjost, do Fortín Madrejóna ... Vojaki vedno iščejo najlažje poti, ker ne razumejo, zakaj želimo slediti točno določeni poti.¹⁴

---

11 Sporočilo predsednika Paragvajskega znanstvenega društva Guillerma Tella Bertonija direktorju vojaške intendantske službe, generalmajorju Pablu L. Ávili. Asunción, 18. 8. 1956. Arhiv MEAB.

12 Vojaška prepustnica št. 6. 24. julija 1956. Arhiv MEAB.

13 Poročilo o ekspediciji v Severni Chaco. Mapa: Študijske odprave Etnografskega muzeja Andrés Barbero. Arhiv MEAB.

14 Poročilo o ekspediciji v Severni Chaco. Mapa: Študijske odprave Etnografskega muzeja Andrés Barbero. Arhiv MEAB.

Kar se tiče preskrbe z živili, je v istem poročilu zapisala: »Karkoli nam pošljete, je dobrodošlo, zlasti svinjska mast in čaj.« Nekaj let kasneje je pripovedovala o svojem odnosu s staroselci iz Bahíe Negra (okrožje v departmaju Alto Paragvaj):

Dolgo časa so mi Indijanci Čamakoko izkazovali veliko naklonjenost, ki se mi je zdela celo neprimerna. Njihova totemska kultura je zelo stroga. Nazadnje so mi pojasnili, da me bodo vključili v totemsko skupino medvedov.¹⁵ Bila sem presenečena in začudena, da je bil prav medved moj totemski prednik. Nato so mi pojasnili, da medved vedno spoštuje pljunke, in da so opazili, da tudi jaz spoštujem njihove pljunke. No, daleč od spoštovanja, strah me je bolezní, ker ima veliko Indijancev tuberkulozo. Za Indijance so pljunki sveti. S pljunki, ki so izraz in vsebina živih bitij, je bila ustvarjena narava ... Primitivno življenje se odvija v skupnosti, vendar je bitje individualno. Menim, da je to zelo človeška značilnost, tako včeraj kot danes ali jutri. (Debeljak 1958: 319–23)

Indijanci iz predela Chaca ... s svojim značilnim melanholičnim vedenjem v vsakdanjem življenju, v času svetih obredov, ob mlaju, divje tekmujejo, kdo bo zdržal telesni napor celonočnega ritmičnega gibanja, in kdor to zmore, je pravi »moški«. Ta naslov nosi, dokler se ob naslednjem mlaju ne pojavi drugi, »bolj moški« kot prvi. Zmagovalec teh skupnih obredov čuti in živi svoj lasten »jaz« med »nami, mi, ki smo«. [...] V času hude suše sem bila pri ljudstvu Tomarksas. Ni bilo hrane, na pretek pa je bilo lakote in preseljevanj ... Indijanci Ebitoso so mi dovolili vstopiti v moško hišo inicijacij, ki je stala v gozdu, okoli 3 kilometre izven vasi. V hiši je bilo 8 mladih, starih okoli 14 let, v spremstvu nekaterih odraslih. Oddaljeni od vasi so živeli približno pol leta, v tem obdobju so se »postili«, ker so uživali le rastlinska živila. Skupaj z odraslimi so se iniciirali v misterije plemena, v praktične običaje in spolno življenje (gl. Sušnik 2018 [1959]).

Naša avtorica si je delala zapiske v terenske beležke o zbranih etnografskih podatkih, ki jih hrani Muzej Andrés Barbero. S seboj je nosila žepni snemalnik s kovinskimi trakovi znamke Minifon, s katerim je posnela mite Čamakokov, in fotoaparata Reflex, s katerim je za muzejsko zbirko posnela zbirko fotografij obredov med Zamuki.

V času odprave je izvedela, da so vojaki zajeli indijanskega dečka, in se zavzela, da bi ga v začasno skrbništvo predali salezijanskim misijonarjem, česar ji ni uspelo doseči. Zato je napisala pismo Paragvajskemu znanstvenemu društvu s prošnjo, naj se angažira za osvoboditev dečka:

Za pravega antropologa je Indijanec član točno določene skupnosti, žive in stvarne. Vse kulture, pa naj bodo še tako primitivne, imajo svojo

---

15 Gre za mravljinčarja (šp. *oso melero* ali *oso hormiguero*, vendar v španščini *oso* pomeni tudi medved, op. urednikov).

kulturno, duševno in človeško osebnost. Vsak antropolog je obenem iskren indigenist, ki morda uporablja malo visokoletečih in praznih besed, govori pa na podlagi dejstev in študijskega napora ... Resnično sem osupla, da se moram boriti proti takšni ravnodušnosti ...¹⁶

Zaradi suše, ki je nastopila konec decembra, in ker ji vojska ni odobrila dobave konjev, s katerimi bi lahko prodrla v notranjost Chaca, se je Branka Sušnik po božičnih in novoletnih praznikih vrnila v Asunción. Ministrstvu za obrambo je 10. januarja 1957 poslala poročilo o zbranem gradivu na tej prvi etapi odprave:

1. Etnografska zbirka kulture Čamakoko (209 predmetov)
2. Arheološka zbirka keramike in gradiva iz kamna Mbaja-Kavideo (368 primerkov)
3. Zbirka posnetkov legend in mitov Čamakokov. Predhodno je bila narejena kopija posnetega traku (54 posnetkov)
4. Fotografska zbirka, predvsem fotodokumentacija verskih obredov (300 fotografij)
5. Glede študijskega gradiva (etnografskega in lingvističnega) bo ob svojem času sestavila splošno poročilo o konkretnih raziskovanjih.¹⁷

Po vrnitvi v Asunción je raziskovalka pripravila tudi podroben obračun sredstev, ki jih je prejela od fundacije La Piedad in ministrstva za obrambo. Nekateri stroški so bili: 5 ampul antivirusa, svetilka, olje za šotor, 6 blokov pisemskega papirja, ladijska vozovnica, 5 kilogramov sladkorja, 4 škatle testenin, 10 škatel cigaret Póker, 1 konzerva oljčnega olja, 2 sladici, podobni turškemu medu, 2 božična kruha, 1 kozarec masti in škatla Quakerja. Podrobno je navedla tudi vse stroške za tiskanje rezultatov raziskave: črnilo, matrica, karton, plačilo pomočnika itd.

Leta 1957 je Branka Sušnik kot rezultat terenskega dela objavila *Estudios Chamacoco. Estructura Social. Vol. I* y *Estudios Chamacoco Mitología Vol. II* (Čamakoške študije. Socialna struktura. Vol. I in Čamakoške študije Mitologija. Vol. II) ter *Gramática de la lengua Ebitoso-Chamacoco* (Slovnica jezika Ebitoso-Čamakoko).

---

16 Pismo dr. B. Sušnik predsedniku Paragvajskega znanstvenega društva Guilleremu Tellu Bertoniju. Brez datuma. Mapa: Znanstveno društvo. Dvojni izvodi odposlane korespondence. Arhiv MEAB.

17 Pismo dr. B. Sušnik obrambnemu ministru, gen. Marcialu Samaniegu, Asunción, 10. januarja 1957. Mapa: Študijske odprave Etnografskega muzeja Andrés Barbero. Arhiv MEAB.

ŠTUDIJSKA ODPRAVA LETA 1958 MED ČIRIPA-GVARANIJCE IN LETA 1960 MED GVAJAKIJCE

V pismu z dne 9. decembra 1957, naslovljenem na Paragvajsko znanstveno društvo, Branka Sušnik obvešča o drugi raziskovalni odpravi na gvaranijsko ozemlje (sever reke Monday) in pripomni, da naj bi na tej odpravi sodeloval tudi paragvajski etnolog in antropolog León Cadogan, ki je bil takrat 'varuh Indijancev' (šp. *Curador de Indios*). Branka Sušnik pojasnjuje, da je vzpostavila stik z gvaranijskim kasikejem Pablom Vero, ki je bil, kot pravi ona, pripravljen 4 mesece služiti kot vodič za fiksno plačilo. V pismu je Guillerma T. Bertonija prosila za posredovanje pri fundaciji La Piedad, da bi prevzela pokroviteljstvo nad odpravo. Pismu je priložila podroben načrt dela,¹⁸ iz katerega navajamo nekatere odlomke:

II. Cilji

1. Oblikovati zbirke za Muzej:
  - a) etnografsko zbirko (Gvarani);
  - b) zbirko keramike s področja Alto Paraná;
  - c) zbirko posnetkov stare mitične tradicije in obrednih pesmi;
  - d) fotografsko zbirko (gvaranijsko kulturo, obredne plesne in zabave; splošni vidik območja Paraná; družbeni vidik nasadov čaja mate);
  - e) posnetki s kamero nekaterih preživelih gvaranijskih obredov (praznik zrelih sadežev, praznik koruze itd. Ta zbirka je odvisna od tega, ali bomo pridobili kamero);
  - f) zbirka najpomembnejših tradicionalnih rastlin in legend ljudstev Čiripa, Panj in Gvajana.

2. Etnografske raziskave
  - a) Današnje stanje preživelih gvaranijskih skupin na severnem območju reke Mondai (Čiripa, Panj, Njandeva; pogvaranizirana skupina Gvajanijev).
  - b) Mitološke tradicije (moška in ženska inačica) s posnetki poglavitnih mitov, če bo le mogoče.
  - c) Družbeno-kulturni vidik omenjenih plemen.
  - d) Obredni plesi in pesmi (posnetki in fotodokumentacija) s pripadajočim obrednim okrasjem.
  - e) Študija sinkretizma starih verovanj in krščanstva (tradicija jezuitov).
  - f) Dialektološke razlike v gvaranijskem govoru pri omenjenih plemenih.
  - g) Legende o rekah, potokih, jamah in kamnih (nastanek sveta).
  - h) Rastline (legendarne, mitske, zdravilne).
  - i) Etnozgodovinske reminiscence.¹⁹

18 Pismo dr. B. Sušnik predsedniku Paragvajskega znanstvenega društva Guillermu Tellu Bertoniju, Asunción, 9. decembra 1957. Mapa: Študijske odprave Etnografskega muzeja Andrés Barbero. Arhiv MEAB.

19 Načrt dela študijske odprave v Alto Paraná (področje Gvarani Paranense). Arhiv MEAB.

Branka Sušnik je nameravala potovati vzdolž reke Paraná, z juga, od Capitán Meza- Hernandarias, ob obrežnem pasu, mimo severnega dela reke Monday, slapov Saltos del Guairá do cilja, severa reke Apa, glede na možnosti transporta. Želela je prodreti v notranjost, da bi obiskala habitat Čiripajcev, želela je priti do njihove *tapui* (vasi). Za predstavljeni načrt dela naj bi potrebovala štiri mesece.

Glede gradiva, ki naj bi nastalo kot rezultat raziskovanja, sta se Branka Sušnik in León Cadogan obvezala, da bosta prva poročila objavila v Biltenu Paragvajskega znanstvenega društva in Muzeja Andrés Barbero, kar pa ni pomenilo, da ne bi smela objavljati daljših prispevkov v drugih znanstvenih revijah.

Sušnik je zaprosila za delovne instrumente, med drugim kovinske trakove in baterije za snemalnik (za 50 ur snemanja), film za fotoaparater ter denar za najem dveh konjev in za že rabljeno kamero s trakom, ki je stala 6000 gvaranijev, a je niso nikoli kupili, ker je Paragvajsko znanstveno društvo menilo, da je predraga. Zaprosila je tudi za nakup blaga, sekir, mačet, sukanca, igel, okraskov, trakov itd., ki so služili kot darila staroselcem.²⁰

Paragvajsko znanstveno društvo je odobrilo njeno odpravo in ponovno se je začel ritual pisanja pisem državnim organom s prošnjo, da ji izdajo prepustnico ter nudijo logistično pomoč in predvsem zaščito, ker so v tistem obdobju izvajali hudo represijo nad gverilci. Guillermo Tell Bertoni je 5. septembra 1958 pisal vodji podeželskih žandarmerij ministrstva za notranje zadeve in prosil za zaščito raziskovalke:

Dr. Sušnik, vodja odprave, bo sama in z zelo omejenimi sredstvi potovala v odročne kraje, kjer ni zagotovljena varnost osebam njenega položaja, zato smo prepričani, da boste Vi, ki ste povzdignjenega in širokega duha, širokogrudno ustregli prošnji.²¹

Leta kasneje je Branka Sušnik opisala svoje vtise o tej odpravi in izpostavila zlasti težave življenja v pragozdu:

[...] kot vsakodnevni kruh znoj in komarji, veliko žuželk, malarija, črna mrzlica, nepogrešljiva paragvajska manioka in gvaranščina. Sodobna mrtva narava, neizrazne oči paragvajskih mesticev in nenavadni trikotniki – indijanske oči ... sliši se glas ptice, ki naznanja nesrečo, žvižg gozdnih demonov, glas lisjaka, ki išče »šibke« duše bolnikov, brenčanje žuželk, ki iščejo svoj dom v človeških kosteh. [...] paragvajski mestici si pripravljajo žganje in uro kasneje se po vsem gozdu razlega »che kuimbaé«, sem moški in dokazal ti bom,

20 Načrt dela študijske odprave v Alto Paraná (področje Gvarani Paranense). Arhiv MEAB.
21 Pismo predsednika Paragvajskega znanstvenega društva Guillerma Tella Bertonia vodji podeželskih žandarmerij, majorju Leandru Gonzálezu. Asunción, 5. septembra 1958. Mapa: Študijske odprave Etnografskega muzeja Andrés Barbero. Arhiv MEAB.

da sem boljši in me je več moškega kot tebe in prične se ritual nožev, da bi dokazal svojo »človečnost«; velik upor moškega proti enakosti, ki želi dokazati svoj jaz, pa čeprav kruto in dionizično. Tudi Indijanci Gvarani pijejo fermentirane pijače z divjim medom in zaplešejo svoj sveti ples, katerega ritmično gibanje je podobno dvojnemu trikotniku. Od časa do časa glavni šaman, gospodar magije, zanosno izgovori besedo: človek, ljudje, tudi oni se upirajo grozljivi enakosti.

Ko Indijanci Gvarani pripovedujejo o svoji skupnosti, uporabljajo zaimke »mi«, »ekskluzivno mi«, kar izključuje vse, ki ne pripadajo kategoriji »brat ali tast«. Za »vsi mi« (ñandé) poznajo drug zaimke, ki vključuje vse sorodnike in prebivalce vasi. Gvaranijci pravijo, da med »ñande« »ima nekdo vedno obrnjen obraz v drugo smer«, se pravi, obstaja nasprotje in samo »brat in tast«, torej »oré«, imata obraz vedno obrnjen ... v isto smer. (Sušnik 2018 [1959])

Fotografija 6: Dr. Sušnik s skupino Gvaranijk. Jedo sladki krompir. Terenska odprava med Čiripa-Gvaranije leta 1958. Fotografski arhiv MEAB.

O tej odpravi k Čiripajcem je objavila le katalog predmetov, ki jih je zbrala med Gvajakijci in Čiripajci. Na odpravi so se pojavila osebna trenja z Leónom Cadoganom. Imela sta različna mnenja o interpretaciji podatkov, zlasti o vzpostavljanju odnosov s staroselci.

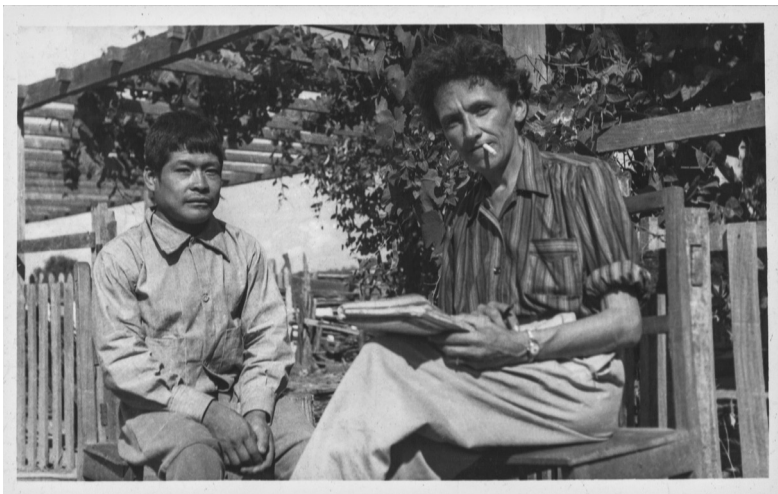
Nekaj mesecev kasneje je Branka Sušnik obiskala tabor Ačejcev, ki so jih prisilno zvelkli iz pragozda. V kraju San Juan Nepomuceno so živeli v suženjskih razmerah in delali za svoje gospodarje. V letih 1950 in 1960 so Ačejce polovili v hribih in jih predali kot delavce na posestva. Otroke so iztrgali materam in prodali za služabnike. Tragedija tega ljudstva je imela velik mednarodni odmev: 1. marca 1974 je Mednarodna zveza za človekove pravice paragvajsko vlado pred Združenimi narodi uradno obtožila genocida, suženjstva in mučenja staroselskih prebivalcev Ače.

Fotografija 7: Dr. Sušnik z glasbilom *takupu* na terenski odpravi med Čiripa-Gvaranijci leta 1958. Fotografski arhiv MEAB.

Branka Sušnik je naredila nekaj zapiskov o svojem načinu dela med Ačejci. Uporabljala je še slabšalno ime zanje, Gvajakijci, kar pomeni »jedci miši«, kot so jih imenovali v tistem času:

Vsak dan sem intervjuvala 3 Gvajakijce, vsakega 4 ure ... gospodarju posameznega Gvajakijca sem plačala vsoto 100 gvaranijev za vsake 4 ure, Indijancu pa 50 gvaranijev, poleg daril v oblekah (Sušnik 1960a).

Fotografija 8: Dr. Sušnik med intervjujem pripadnika Ače med terensko odpravo med Ače-Gvajakijci. Tavaí. 1960. Fotografski arhiv MEAB.

Branka Sušnik je pod pozornim pogledom gospodarjev intervjuvala moške Ače in se pritoževala, da ne more govoriti z nobeno žensko, ker so jih gospodarji običajno skrili. Ačejci pa so se:

[...] izkazali za komunikativne, ko si enkrat pridobil potrebno zaupanje. So izjemno intuitivni ... pripovedujejo spontano in presenetljivo podrobno o vseh okoliščinah. Vendar je težko preusmeriti njihovo pozornost, osredotočeno na drugo zadevo. Hitra menjava tem jih utruji in na neki način »užali«. Druga težava je v tem: ko opisujejo, npr. lov na žival, pri »oživitvi« dogodka spontano zaidejo v mitološke in seksualne vidike ter pri tem prikažejo skupek čudnih norm, ki so si včasih na videz nasprotujoče. Odločila sem se natančno zapisovati stavke, kot so jih Gvajakijci izrekli; tako sem se izognila vsem vrstam vnaprej pripravljenih vprašanj, da ne bi zmedla njihovega primitivnega načina konceptualizacije, kajti le tako je lahko imela preliminarna študija vrednost (Sušnik 1960a).

Antropologinja je v obširnem in podrobnem poročilu o delu na terenu med Ačejci obžalovala, da ni mogla živeti z njimi v njihovem naravnem okolju, v pragozdu v Alto Parana, in da so bile njihove informacije neizbežno omejene. Verjetno je bilo veliko zmot:

Vse temelji na informacijah nekaj posameznikov. V teh okoliščinah ... bi lahko imel res trdno vrednost le etnolingvistični vidik, ker so bili drugi podatki ... zgolj »spomini« ali »posamezni primeri« informatorjev, kajti do danes še nihče ni živel z Gvajakijci v njihovem

naravnem goratem okolju. Tudi sami Gvajakijci so, ko so zapustili gore ... svojo gorsko dejanskost previdno prikivali.²²

Fotografija 9: Dr. Sušnik s skupino žensk Ače med terensko odpravo med Ače-Gvajakijci. Arroyo Moroti. 1960. Fotografski arhiv MEAB.

Nekaj mesecev kasneje je odpotovala v Villarico, kjer je živel León Cadogan, da bi intervjuvala ženske ljudstva Ače. Vendar se je tam njuno prvotno znanstveno in prijateljsko sodelovanje dokončno razdrlo. Prav zaradi nestrinjanja s Cadoganom nikoli več ni odšla na terensko delo med Gvaranijce v Vzhodno regijo.

Spor s Cadoganom smo omenili zato, ker je bila Branka Sušnik primorana opustiti terensko delo med Gvaranijci in se osredotočiti na območje Chaca. V pismu Paragvajskemu znanstvenemu društvu pojasnjuje, da Cadoganov položaj 'skrbnika' indijancev pomeni, da ima vso pomoč političnih in vojaških oblasti, predvsem pa bližnje vezi z nekaterimi gvaranijskimi voditelji, zato brez njega na omenjenem območju ni bilo mogoče izvesti nobene raziskave. Pisma, ki jih je Cadogan pisal Branki Sušnik, so dajala vtis, da gre v resnici za boj za »prostor in ozemlja«, ki so jih na vse pretege branili, saj jo je v pismih obtoževal, da je uporabljala njegove podatke, ne da bi ga ustrezno navajala, da ne plačuje Indijancem ter da mu ni izkazala primernega spoštovanja, ker je samouk ter nima »vseh njenih naslovov in diplom«.

22 Pismo B. Sušnik predsedniku fundacije La Piedad, prof. dr. Juanu Bogginu, Asunción, 25. aprila 1960. Študijske odprave Etnografskega muzeja Andrés Barbero. Arhiv MEAB.

V pismu, ki ga je Cadagon napisal dr. Juanu Bogginu, takratnemu predsedniku fundacije La Piedad, je opisal svoj pogled in spor zvedel na osebno raven ter Branko Sušnik diskvalificiral kot znanstvenico. Obtožil jo je, da »[...] me je sramotno in neotesano žalila v moji lastni hiši in besnela kot obsedenec, ker poročila, za katera me je prosila, niso sovpadala s tistimi, ki jih je pridobila ona. In vemo, da so njene študije s stališča etnografije en sam niz bedarij.«²³

Tako sta Oče in Mati paragvajске antropologije, kot jima pravimo danes (Malinowski 2008), končala sodelovanje in si razdelila raziskovalno področje. Branka Sušnik je delala v Chacu, León Cadogan pa v Vzhodni regiji. Ta spor je pokazal tudi na dinamiko spola v znanstveni produkciji in na težave ženske, zlasti tujke, če je govorila o temi, tako ljubi paragvajskemu nacionalizmu, kot je gvaranijska kultura.

O terenski odpravi med Ačejci je objavila: *Estudios Guayaki. Parte Primera. Fraseario* (Študije Gvajakijcev. Prvi del. Zbirka fraz) (Sušnik 1960b); *Estudios Guayaki Parte Primera. Gramática y Vocabulario A–J* (Študije Gvajakijcev. Prvi del. Slovnica in besedišče A–J) (Sušnik 1961) in *Vocabulario Ache-Guayaki, Continuación. Parte Tercera (Letras k–t)* (Besedišče Ače-Gvajaki, nadaljevanje. Tretji del (črke k–t)) (Sušnik 1962).

Fotografija 10: Dr. Branka Sušnik na terenski odpravi v Paragvariju, verjetno med letoma 1965 in 1968. Fotografski arhiv MEAB.

23 Kopija pisma Leóna Cadogana prof. Juanu Bogginu (predsedniku fundacije La Piedad). Villarrica, 21. februarja 1961. Arhiv MEAB.

Branka Sušnik je v 45 letih življenja v Paragvaju objavila enainosemdeset del – knjig in člankov v kastiljščini, slovenščini, francoščini in angleščini (Pusineri 1997). Njena dela so bila bistvenega pomena za paragvajsko antropologijo ter so temelj etnoloških in etnozgodovinskih študij v Paragvaju. Bila je pionirka etnozgodovinskih raziskav ljudstva Gvarani na območju porečja reke La Plata (Oliveira 2003: 33). Kljub njenemu tako pomembnemu delu je bila kot ženska marginalizirana in izključena iz določenih akademskih krogov. Kot tujka si je morala izbrati raziskovalna področja, ki niso pomenila grožnje paragvajskemu nacionalizmu. Celo na njeno znanstveno izobrazbo so gledali z odporom in skoraj nezaupanjem. Ta marginalnost je še vedno prisotna v akademskem okolju današnjega Paragvaja, kajti čeprav ji priznavajo številne zasluge, lahko na prste preštejemo raziskovalce, ki so proučevali njeno delo, malo jih je, ki ga berejo, še manj tistih, ki jo navajajo.

Ko je 28. aprila 1996 umrla, se je na pokopališču Recoleta v Asunciónu v slovo zbralo okoli trideset sodelavcev in prijateljev:

Kljub plodni zapuščini preminule doktorice Branke Sušnik slovo od nje ni bilo na ravni njene predanosti ... Njeno delo je eden najpomembnejših prispevkov k paragvajskemu družboslovju.²⁴

Jezuit, lingvist in antropolog Bartomeu Meliá je z naslednjimi besedami povzel njeno zapuščino:

Drznila si je delati na različnih področjih, ni imela strahu ter je razvila globalni pogled na celoto zgodovine, arheologije, etnologije in lingvistike. Danes raziskovalci niso tako pogumni, kot je bila ona za časa življenja ..., saj so raziskovalna področja bolj specializirana, ker pa je bila pogumna in sposobna, ji je uspelo zaobseči vsa ta področja in vsekakor ji je šlo dobro od rok.²⁵

---

24 'Un adiós casi en soledad.' *Última Hora*, 1. 5. 1996, str. 46. Mapa: časopisni članki in osmrtnice BS. Arhiv MEAB.

25 'Falleció Branislava Susnik.' *La Nación*, 30. 4. 1996, str. 35. Mapa: časopisni članki in osmrtnice BS. Arhiv MEAB.

Fotografija 11: Dr. Sušnik v Etnografskem muzeju dr. Andrés Barbero, 1985. Fotografski arhiv MEAB.

LITERATURA IN VIRI

- Barreto, Ana 2011 *Mujeres que hicieron historia en el Paraguay*. Asunción: Servilibro.
- Bosio, Beatriz González de 2008 *Periodismo Escrito Paraguayo. 1845–2001: De la afición a la profesión*. Asunción: Centro de Publicaciones de la Universidad Católica Nuestra Señora de la Asunción.
- Cardoso De Oliveira, Roberto 1988 'Por uma Etnografia das Antropologias Periféricas.' V: *Sobre o Pensamento Antropológico*. Rio de Janeiro: Tempo Brasileiro; Brasília: CNPq.
- Chase Sardi, Miguel 1996a 'El ultimo reportaje I.' *Diario Última Hora*, Asunción, 8. 7. 1996, str. 10–1.
- Chase Sardi, Miguel 1996b 'El ultimo reportaje II.' *Diario Última Hora*, Asunción, 15. 7. 1996, str. 10–1.
- Cole, Sally 2002 '»Mrs. Landes Meet Mrs. Benedict«: Culture Pattern and Individual Agency in the 1930s.' *American Anthropologist* 104 (2): 533–43.
- Correa, Mariza 2003 *Antropólogas e Antropologia*. Belo Horizonte: Editora da UFMG.
- Debeljak, Tine 1958 'Srečanje z raziskovalko indijanskih plemen dr. Branko Sušnikovo.' *Meddobje* 4 (4): 319–23.
- Farina, Bernardo in Alfredo Boccia Paz 2010 *El Paraguay bajo el Stronismo 1954–1989*. Asunción: El Lector.
- González, Natalicio 1958 *Ideología Guaraní*. Ediciones especiales, št. 37. México: Instituto Indigenista Interamericano.

- Guber, Rosana, ur. 2018 *Trabajo de Campo en América Latina: Experiencias antropológicas regionales en etnografía*. Buenos Aires: SB Editorial.
- Malinowski, Izabel 2008 'Antropología Paraguaya.' *Suplemento Antropológico* 43 (2): 1–209.
- Melia, Bartomeu, Valmir Francisco Muraro in Marcos Vinicios de Almeida Saul 1987 *O guarani: Uma bibliografia etnológica*. Santo Angelo: Fundação Missioneira de Ensino Superior.
- Morínigo, José Nicolás in Roberto Luis Céspedes 1984 'El proceso de urbanización en el Paraguay: De la quietud al dinamismo (1870–1982).' V: *Ciudad y vivienda en el Paraguay*. Asunción: Sociedad de Análisis, Estudios, y Proyectos. Str. 186–262.
- Oliveira, Jorge Eremites de 2003 'Los primeros pasos en dirección de una arqueología pantanera: De Max Schmidt y Branislava Susnik hacia otras interpretaciones sobre los pueblos indígenas de las tierras bajas del Pantanal.' *Suplemento Antropológico* 38 (2): 9–72.
- Peirano, Mariza G. S. 1992 *Uma Antropologia no Plural: Três Experiências Contemporâneas*. Brasília: Editora Universidade de Brasília.
- Peña Gill, Julio Eduardo 1990 'Branislava Susnik. Paraguayos Honorarios.' *El Diario*, Asunción, 20. 5. 1990, str. 4–5.
- Puhar, Alenka 1997 'Antropologinja Branislava Sušnik.' *Delo*, 15. 10. 1997.
- Pusineri, Adelina 1997 'Dra. Branislava Susnik, vida y obra.' Conferencia pronunciada en el Museo Etnográfico de Eslovenia (Inédita).
- Rosato, Verónica 1984 'La Antropología está en crisis. Dra. Branislava Susnik.' *Suplemento Mujer. Diario Hoy*, Asunción, 2. 5. 1984, str. 7.
- Rehnfeldt, Marilín 2020 'Branka Susnik y los cimientos de la Antropología Paraguaya.' *Revista Suplemento Antropológico* 55 (1): 169–210.
- Sušnik, Branislava 1956 'Predavanje članom Rotary Cluba o odpravi na skrajni sever Chaca.' Neobjavljene mape. Asunción: Arhiv MEAB.
- Sušnik, Branislava 1960a 'Poročilo o kratki predhodni študiji Guajakijev, 24. 2. 1960–22. 3. 1960.' Asunción, 25. marca 1960. Mapa: Študijske odprave Etnografskega muzeja Andrés Barbero. Asunción: Arhiv MEAB.
- Sušnik, Branislava 1960b 'Estudios Guayaki. Parte 1. Frascario.' *Boletín SCP-MEAB, Volumen IV – Etnolingüística* 5.
- Sušnik, B. 1961 'Estudio Guayakí. Parte 2^{nda}.' *Boletín SCP-MEAB, Volumen V – Etnolingüística* 6.
- Sušnik, B 1962 'Vocabulario Acé-Guayakí. Continuación. Parte 3ta.' *Boletín SCP-MEAB, Volumen VI – Miscelánea* 3.
- Sušnik, Branislava 2018 'Primitivec kot človek: Predavanje dr. Branke Sušnik na 15. Kulturnem večeru Slovenske kulturne akcije, 10. novembra 1959.' *Meddobje = Entresiglos* 52 (1–4): 51–61.
- Visacovsky, Sergio in Rosana Guber, ur. 2002 *Historias y estilos de trabajo de campo en la Argentina*. Buenos Aires: Editorial Antropofagia.

POVZETEK

Poglavje analizira prispevek Branke Sušnik k razvoju in konsolidaciji antropologije v Paragvaju. Osredotoča se predvsem na njena prva terenska raziskovanja (1956–1960) ter na njihovo izvedbo v določenem političnem in družbenokulturnem kontekstu paragvajske družbe na začetku druge polovice 20. stoletja, ki sovpada z nastopom dolge diktature generala Alfreda Stroessnerja (1954–1989). Njena prva terenska dela so se morala namreč prilagoditi zahtevam tega posebnega političnega in družbenokulturnega konteksta, kar je odločilno vplivalo na njeno življenje in poklicno pot v Paragvaju. Lahko bi rekli, da je zaznamovalo razvoj njene znanstvene prakse.

Ključne besede: Branka Sušnik, paragvajska družba, antropologija, paragvajska elita, znanstvenica

ABSTRACT: BRANKA SUŠNIK AND THE FOUNDATIONS OF PARAGUAYAN ANTHROPOLOGY

The study analyses Branka Sušnik's contribution to the development and consolidation of anthropology in Paraguay. It focuses mainly on her first fieldwork (1956–1960), the circumstances of conducting research in the particular political and sociocultural context of Paraguayan society in early mid-20th century, a period that coincides with the onset of General Alfredo Stroessner's long dictatorship (1954–1989). Her first fieldwork had to be adapted to the requirements of this highly specific political and sociocultural context, which decisively impacted her life and career in Paraguay. It could be said that it influenced the development of her scientific practice.

Keywords: Branka Sušnik, Paraguayan society, anthropology, Paraguayan elite, female scientist

RESUMEN: BRANKA SUŠNIK Y LOS CIMIENTOS DE LA ANTROPOLOGÍA PARAGUAYA

Esta ponencia analiza la contribución de Branka Sušnik al desarrollo y la consolidación de la antropología en el Paraguay enfocándose principalmente en la forma en que sus primeras investigaciones de campo (1956–1960) se realizaron en un determinado contexto político y socio-cultural, específicamente en la sociedad paraguaya de inicios de la segunda mitad del siglo XX, que coincide, además, con el advenimiento de la larga dictadura del General Alfredo Stroessner (1954–1989). Sus primeros trabajos de campo tuvieron que adaptarse a las exigencias de un contexto político y socio cultural muy específico y esto tuvo una influencia muy decisiva a lo largo de su vida y su carrera profesional en el Paraguay, se puede decir que marcaron una tendencia en la forma de desarrollar su práctica científica.

Palabras clave: Branka Sušnik, sociedad paraguaya, antropología, elite paraguaya, mujer científica

O AVTORICI

Mag. Marilyn Rehnfeldt je antropologinja, specializirana za antropologijo in okoljevarstvo. Je redna profesorica na Fakulteti za filozofijo in humanistične vede na Katoliški univerzi Naša Gospa v Asuncionu (*Universidad Católica Nuestra Señora de la Asunción*), v Paragvaju. Njena raziskovalna področja so predvsem medkulturnost, staroselska ljudstva in njihovo zaposlovanje ter etnozgodovina Gvaranijcev.

Email: mrehnfel@rieder.net.py